

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

ТАТАРИН Назарій Миколайович - кандидат юридичних наук, заступник начальника відділу комплектування апарату управління комплектування Департаменту персоналу Міністерства внутрішніх справ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3888-2104>

УДК 343.985

DOI 10.32782/LAW.UA.2022.1.32

У статті підкреслено, що забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень полягає не тільки в отриманні бажаного результату, а й у збільшенні випадків отримання необхідного ефекту в порівнянні з попередніми періодами діяльності органів досудового розслідування. Тобто мова йде про підвищення якісних і кількісних показників ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень. Встановлено, що критерії забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень повинні у повній мірі відображати результати такої діяльності та демонструвати рівень вирішення завдань кримінального провадження. Зазначено, що ефективність планування розслідування кримінальних правопорушень забезпечується дотриманням принципів і техніки планування. Названо правила та принципи планування, дотримання яких забезпечує ефективність планування розслідування кримінальних правопорушень. Наголошено, що однією з вимог до забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень є уникнення шаблонності. Зазначено, що використання ж шаблонів при плануванні розслідування кримінальних правопорушень позбавляє його унікальності та, своєю чергою, породжує формалізм. Останній, як відомо, жодним чином не є критерієм ефективності, а, навпаки, вказує на те, що особа не задумувалася та не прикладала зусиль для досягнення бажаного результату.

Ключові слова: планування розслідування, кримінальні правопорушення, ефективність, забезпечення, бажаний ефект, принципи планування, правила планування.

Постановка проблеми

Загальновідомим фактом є те, що тільки добре спланована справа може дозволити досягти бажаних результатів. Якщо вказане правило спроектувати на діяльність з виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, можна стверджувати, що своєчасне й якісне планування розслідування сприяє його ефективності та результативності. Більше того, прийнято вважати, що «організація розслідування отримує матеріалізацію у плані розслідування» [1, с. 200]. При цьому одним із основних завдань організації та планування розслідування кримінальних правопорушень, яке визначає сутність і значення цих категорій, безперечно є їх націленість на оптимізацію процесу досудового розслідування й, як результат, забезпечення виконання стратегічних і тактичних завдань такого розслідування. Відповідно, якщо організація та планування розслідування покликані забезпечувати ефективність досудового розслідування, повинні бути розроблені критерії оцінки їх ефективності. Тому вбачається таким, що заслуговує уваги, питання про забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень.

Аналіз останніх досліджень

Організація та планування розслідування кримінальних правопорушень часто обираються науковцями як предмет наукового дослідження. Вчені в своїх наукових доробках визначають як загальні положенням, так і особливості їх реалізації. Проте малодослідже-

ним є питання про забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень.

Мета статті полягає в розкритті сутності забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу

Говорячи про ефективність планування розслідування кримінальних правопорушень, варто розуміти, що потрібно проаналізувати отриманий ефект, співставити його із поставленими цілями та з'ясувати, чи він є бажаним. Зокрема, у фаховій літературі під ефектом пропонують розуміти «результат реалізації заходів, що спрямовані на підвищення ефективності виробництва за рахунок економії та раціонального використання всіх виробничих ресурсів» [2, с. 452]. Крім того, термін «ефект» використовується в якості економічної категорії. У такому разі він «відображає перевищення результатів діяльності над витратами, це певна форма результату» [2, с. 452].

Щоб краще усвідомити, в чому все ж таки полягає бажаний результат планування розслідування, потрібно з'ясувати, якою є мета планування розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, В.В. Топчій, висвітлюючи особливості планування розслідування злочинів, учинених організованими злочинними групами, акцентує увагу на призначенні планування. Останнє розкривається через призму мети планування розслідування. Наприклад, учений указує, що М.П. Яблоков її зводить до «побудови самої моделі-схеми розслідування, що почалося і продовжується, аж до його закінчення», Р.С. Белкін – «визначення напрямку і змісту діяльності слідчого на усіх її етапах, забезпечення її цілеспрямованості, повноти, об'єктивності, усебічності та швидкості, економії часу, сил і засобів, ефективного застосування прийомів роботи з доказами», О.Я. Баєв – «визначення завдань, що потребують вирішення на певних етапах дослідження, головним чином, у розрізі перевірки версій, сформульованих суб'єктом, що планує дослідження злочинів, і способів вирішення цих завдань» [3, с. 170].

З наведеного помітно, що планування діяльності органів досудового розслідування

взагалі та розслідування кримінальних правопорушень зокрема переслідують мету, яка полягає передусім у оптимізації діяльності уповноважених суб'єктів за всіма напрямками. Тому завдання планування зумовлюються тим напрямом діяльності органу досудового розслідування, по якому здійснюється планування.

Якщо ж вести мову про забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень, слід усвідомлювати, що це система заходів, спрямованих на отримання бажаного результату. При цьому забезпечення ефективності планування розслідування полягає не тільки в отриманні бажаного результату, а й у збільшенні випадків отримання необхідного ефекту в порівнянні з попередніми періодами діяльності органів досудового розслідування. Тобто мова йде про підвищення якісних і кількісних показників ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень. Відповідно, критерії забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень повинні у повній мірі відображати результати такої діяльності та демонструвати рівень вирішення завдань кримінального провадження.

Тож, планування розслідування кримінальних правопорушень вважається ефективними, якщо буде досягнуто бажаного результату. Цей результат полягає у врахуванні та забезпеченні під час досудового розслідування «вимог процесуальної економії, доцільності, розумності та законності, а також неухильного забезпечення реалізації принципу змагальності» [1, с. 200]. Іншими словами, бажаним ефектом планування розслідування кримінальних правопорушень є обсяг вирішення завдань кримінального провадження стратегічного та тактичного характеру, які полягають у впорядкуванні й оптимізації процесу досудового розслідування, створенні сприятливих для розслідування умов, за яких з найменшими затратами сил і засобів у коротші строки вдається отримати достатній обсяг доказової інформації про обставини, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні.

Ефективність планування розслідування кримінальних правопорушень забезпечується дотриманням техніки планування. Мова йде про необхідність дотримання правил пла-

нування, зокрема, пов'язаних із складанням плану розслідування. Інколи ці правила зводять до принципів планування. У цьому контексті слушною є думка Р.Р. Юрків з приводу того, що «ефективність планування забезпечується дотриманням його принципів. Ними є вироблені криміналістикою та практично апробовані керівні ідеї щодо здійснення такої мисленнєвої діяльності, як планування» [4, с. 122].

Зокрема, Л.І. Керик в якості прикладу принципів планування наводить наступні:

«1) при плануванні завжди слід виходити з оцінювання політичного значення злочину й аналізу тієї соціально-політичної обстановки, у якій він був учинений;

2) план слід будувати так, щоб забезпечити швидкість збирання основного доказового матеріалу;

3) план повинен передбачити збирання матеріалу, який давав би відповідь на запитання семичленної римської формули;

4) усе розслідування може бути поділене на дві основні частини, які можна умовно назвати загальним і спеціальним розслідуванням (до і після пред'явлення конкретній особі обвинувачення)» [5, с. 103].

Крім того, до правил планування розслідування кримінальних правопорушень, які забезпечують його ефективність, варто віднести й рекомендацію про доцільність здійснення планування «як усієї роботи загалом, так і окремо в кожному кримінальному провадженні <...>, заносючи заходи щодо конкретних завдань до загального плану роботи». При цьому, «складаючи календарний план, рекомендується передбачити виконання організаційних (встановлення домовленостей, нагадувань, здійснення викликів) і процесуальних (продовження строків досудового розслідування, дії заходів забезпечення кримінального провадження, прийняття підсумкового рішення) заходів, які не включаються до плану роботи в конкретному провадженні» [4, с. 122].

Ще однією з вимог до забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень є уникнення шаблонності. Кожне кримінальне провадження є унікальним, а значить і розслідування повинне бути індивідуальним. Це означає, що й

планування такого розслідування обов'язково відбуватися з урахуванням конкретних обставин учинення кримінального правопорушення й умов його досудового розслідування. Використання ж шаблонів при плануванні розслідування кримінальних правопорушень позбавляє його унікальності та, своєю чергою, породжує формалізм. Останній, як відомо, жодним чином не є критерієм ефективності, а, навпаки, вказує на те, що особа не задумувалася та не прикладала зусиль для досягнення бажаного результату.

Також серед способів забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень варто виокремити дотримання «правильної послідовності розумових операцій слідчого, їх системності, з додержанням об'єктивно-існуючих вимог і методів цієї діяльності. В цьому і полягає необхідність постановки питання про дослідження технології планування окремих слідчих (розшукових) дій. Адже додержання технологічних підходів діяльності є запорукою її ефективності та, як результат, досягнення необхідної слідчому мети» [6, с. 80].

Крім того, забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень полягає у дотриманні встановлених правил складання плану розслідування. Наприклад, А.В. Іщенко серед таких правил називає:

«– план розслідування необхідно складати з таким розрахунком, щоб слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії та інші заходи гарантували ґрунтовну перевірку всіх висунутих версій, вирішення поставлених завдань;

– у план необхідно включати лише ті слідчі (розшукові) дії, які гарантують досягнення об'єктивного результату;

– слідчі (розшукові) дії та інші заходи повинні забезпечувати достовірне встановлення всіх обставин, які підлягають встановленню в кримінальному провадженні» [7, с. 19].

В.В. Топчій теж акцентує увагу на тому, що забезпечення ефективності планування розслідування перебуває в прямій залежності від форми та змісту плану розслідування. Зокрема, вчений з метою забезпечення повноти плану розслідування й, як результат, якості планування пропонує включати в план роз-

слідування кримінальних правопорушень розділи, що містять:

1) завдання, вирішення яких необхідне для розслідування даного злочину, вчиненого організованою злочинною групою, незалежно від тих версій, що висувуються в провадженні;

2) завдання, вирішення яких є необхідним відповідно до системи виведених з кожної із сформульованих версій, необхідних і можливих наслідків, і спосіб вирішення таких завдань;

3) містить необхідні слідчі (розшукові) дії і негласні слідчі (розшукові) дії [3, с. 171].

Висновки

Отже, забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень полягає не тільки в отриманні бажаного результату, а й у збільшенні випадків отримання необхідного ефекту в порівнянні з попередніми періодами діяльності органів досудового розслідування. Тобто мова йде про підвищення якісних і кількісних показників ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень. Відповідно, критерії забезпечення ефективності планування розслідування кримінальних правопорушень повинні у повній мірі відображати результати такої діяльності та демонструвати рівень вирішення завдань кримінального провадження. Ефективність планування розслідування кримінальних правопорушень забезпечується додержанням принципів і техніки планування.

Література

1. Ромців О. Планування як важливий напрям організації розслідування злочинів у сфері службової діяльності в умовах протидії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. Вип. 22. С. 199–204.
2. Пилипенко С.М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2016. Вип. 10. С. 452–456.
3. Топчій В.В. Планування розслідування злочинів, учинених організованими злочинними групами. *Юридичний вісник*. 2015. № 1 (34). С. 169–174.
4. Юрків Р.Р. Особливості планування розслідування підкупу медичних працівни-

SUMMARY

The article emphasizes that ensuring the effectiveness of planning the investigation of criminal offenses consists not only in obtaining the desired result, but also in increasing the number of cases of obtaining the necessary effect in comparison with previous periods of activity of pretrial investigation bodies. That is, we are talking about increasing the qualitative and quantitative indicators of the effectiveness of planning the investigation of criminal offenses. It has been established that the criteria for ensuring the effectiveness of the planning of the investigation of criminal offenses should fully reflect the results of such activities and demonstrate the level of solving the tasks of criminal proceedings. It is noted that the effectiveness of planning the investigation of criminal offenses is ensured by compliance with planning principles and techniques. The planning rules and principles are named, the observance of which ensures the effectiveness of the planning of the investigation of criminal offenses. It is emphasized that one of the requirements for ensuring the effectiveness of the planning of the investigation of criminal offenses is the avoidance of stereotypes. It is noted that the use of templates when planning the investigation of criminal offenses deprives it of its uniqueness and, in turn, creates formalism. The latter, as you know, is in no way a criterion of efficiency, but, on the contrary, indicates that the person did not think and did not make efforts to achieve the desired result.

Key words: *investigative planning, criminal offenses, efficiency, provision, desired effect, planning principles, planning rules.*

ків. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: *юридичні науки*. 2021. № 1. Том 32 (71). С. 120–125. DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.1/21>.

5. Керик Л.І. Розслідування доведення до самогубства: питання організації та планування. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2016. Вип. 16. С. 98–107.

6. Хань О.О. Теоретичні основи планування та програмування провадження слідчих (розшукових) дій: монографія / за заг. ред. В.А. Журавля. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 198 с.

7. *Криміналістика: підручник* / В.В. Пясовський, Ю.М. Черноус, А.В. Іщенко та ін. К.: Центр учбової літератури, 2015. 544 с.